

Bolomor, la residència de l'avi

El molar trobat al jaciment arqueològic de la Cova de Bolomor, a Tavernes de Valldigna, és la resta humana més antiga descoberta fins ara al País Valencià.

El País Valencià ja té avi. O millor, be-savi. Perquè un poc més joves són aquelles restes humanes que van ser trobades a la Cova Negra de Xàtiva (la Costera) i que provaven que la cavitat va estar habitada al voltant del 100.000 aC. Més antic encara, però, és el molar trobat a finals de setembre en una prospecció arqueològica a la Cova de Bolomor, situada al terme municipal de Tavernes de Valldigna (la Safor). Aquesta singular peça representa un dels descobriments més importants de l'arqueologia valenciana perquè permet superar el límit d'assentaments d'homínids més enllà del 100.000 aC –en què estan datades les restes de Cova Negra–. El molar enceta un nou capítol en el coneixement del procés d'hominització de les terres valencianes.

De curta edat. Segons els estudis posteriors, el molar, trobat a una mica més d'un metre de profunditat, podria correspondre a un homínid de curta edat. Molt probablement es podria tractar d'un xiquet –o xiqueta– de 5 o 6 anys. L'estat del molar fa pensar que el presumpte xiquet gaudia de bona salut. A banda, les condicions de conservació són excepcionals, donada la qualitat de la roca. La troballa –que està adossada a una petita porció de roca– ha quedat al descobert juntament amb restes animals –dentadura de rinoceront o una mandíbula equina–, una gran quantitat d'indústria i altres mostres que proven, a més, que al 130.000 aC ja es controlava l'ús del foc.

“Aquestes troballes ens han permès obtenir informació sobre el paleolític inferior i mitjà

RAFA GIL

El molar descobert. Correspon segurament a un xiquet de 5 o 6 anys de fa uns 130.000 anys.

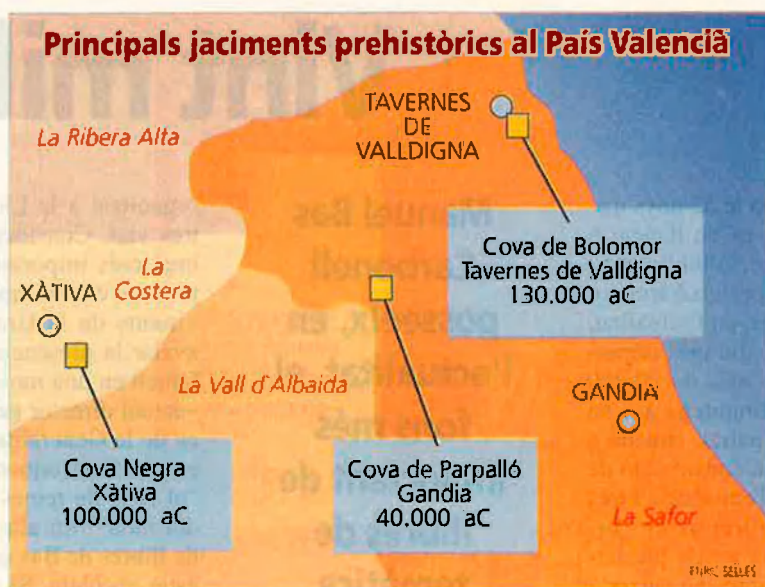
al nostre país”, afirma Josep Fernández, que ha dirigit l'exavació juntament amb Pere Guillem. “Fins ara, del paleolític inferior, només havíem trobat testimonis residuals.” El problema que planteja l'estudi del paleolític inferior és la manca de seqüències. En canvi, la Cova de Bolomor té una seqüència estratigràfica de deu metres, el que converteix aquest jaciment en un lloc molt idoni per a l'estudi d'aquest període. Aquesta seqüència es troba al descobert ja que, com bé va descriure Joan Vilanova a finals del segle passat, la cova es tracta d'una “bretxa ossada”.

Vilanova va descobrir el jaciment, del qual solia recollir materials i explorar-ne l'interior. Posteriorment, però, el jaciment, com també el seu dipòsit, va quedar parcialment destruït pels treballs d'extracció de pedra que es van dur a terme l'any 1935.

Ja el 1989, Josep Fernández i Pere Guillem iniciaven la primera de les cinc campanyes anuals, organitzades pel Servei d'Investigacions Prehistòriques i subvencionades per la Conselleria de Cultura de la Generalitat valenciana. Les quatre campanyes anteriors a la present van permetre una aproximació a les característiques generals del jaciment i van proporcionar material lític i faunístic que ha servit per a desenvolupar estudis posteriors.

Excavació multidisciplinària. L'estudi del jaciment de Bolomor, lluny de tractar-se de la tòpica excavació arqueològica, resulta un compendi de diverses ciències. Arqueòlegs alternen amb sedimentòlegs —aquells que determinen les condicions climàtiques segons l'estudi estratigràfic—, traseòlegs —investiguen els rastres que deixen les eines o que queden sobre elles en tallar pells i peces animals— o antropòlegs en una recerca d'un passat desvelat per molts indicis i traces però per ben poques mostres directes, com ara el mateix molar.

“La cova va estar ocupada del 400.000 aC fins al 120.000 aproximadament”, afirma Pere Guillem. Les restes s'aprecien al llarg de tota la seqüència estratigràfica, fet que prova l'existència de diversos assentaments humans al llarg del paleolític inferior i mitjà. Ara bé, donat el caràcter nòmada d'aquests homínids, la Cova de Bolomor ha estat objecte d'ocupa-

cions estacionals. “Grups reduïts d'homínids de 12 o 20 membres l'ocupaven i la desocupaven sempre en funció de les rutes migratòries”, declara Josep Fernández. A més, aquestes rutes migratòries tenien un caràcter aleatori. No eren mai fixes però obeïen a una sèrie de factors. Per una banda, durant el paleolític inferior els desplaçaments i l'ocupació s'organitzaven en funció de l'orografia. La circulació i els moviments migratoris s'efectuaven a través del que s'anomenen els “grans corredors”.

Un seguit d'àrees àmplies, valls i rambles facilitaven a aquests homínids els desplaçaments: la Canal de Montesa, el Corredor del Palància o el Vinalopó configuraven les principals vies de trànsit.

Un jaciment excepcional. Les condicions de la Cova de Bolomor resulten excepcionals pel fet que la seqüència estratigràfica abraça un període molt ampli. “Es molt estrany que es done aquest volum d'informació”, afirmen els responsables de l'excauació. “Per exemple, no existeix un altre jaciment a la Península Ibèrica que ofereisca tanta informació sobre l'ús del foc.”

El que és clar és que, a través de datacions absolutes efectuades en els 10 metres de seqüència, s'ha pogut determinar que l'homínid que va ocupar Bolomor cap al 130.000 aC va viure una etapa interglacial: “un clima d'humitat i relativament càlid”. Un clima, en definitiva, similar a l'actual però sense les temperatures tan elevades dels nostres estius.

Enguany s'ha donat per finalitzada la cinquena campanya d'excavacions a Bolomor. Al terme de la qual, s'han realitzat prospeccions fins a poc més d'un metre de profunditat. Els responsables asseguren que per a excavar els deu metres de bretxa caldran aproximadament deu anys de treballs. Deu anys de treball que cada campanya concentra en un mes, per restriccions pressupostàries i unes altres limitacions.

Ara, només queda esperar, amb la paciència de l'arqueòleg, la infinitat de sorpreses —sorpreses científiques— que oculta aquesta seqüència estratigràfica: “El jaciment anirà parlant segons es vaja excavant”, diuen els entesos. De moment, sabem que el nostre besavi va residir a Bolomor. Qui sap si també ho va fer el rebesavi? **Eliseu T. Climent**